

(204. 1.)

GELEIDENDE BRIEF.

Aan den heer Voorzitter
van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

's GRAVENHAGE, 26 Mei 1906.

Ingevolge machtiging van de Koningin en naar aanleiding van artikel 9 der wet van 28 Mei 1901 (*Staatsblad* n°. 130) heb ik de eer U H.W.G. hiernaevens aan te bieden de krachten voormeld wetsartikel door den Muntmeester en den Controleur-Generaal van 's Rijks Munt opgemaakte verslagen, met daarbij behorende bijlagen, betreffende de muntwerkzaamheden over het jaar 1905 (1).

De Minister van Financiën,
DE MEESTER.

(1) Het verslag van den Controleur-Generaal is, met de bijlagen, ter griffie nedergelegd, ter inzage van de leden.

(204. 2.)

VERSLAG VAN DEN MUNTMEESTER.

Aan
Zijne Excellentie den Minister van Financiën.

UTRECHT, Maart 1906.

Ter voldoening aan den inhoud van art. 25 van het Koninklijk besluit van 3 December 1901 (*Staatsblad* n°. 234), heb ik de eer aan Uwe Excellentie hierbij verslag uit te brengen over de muntwerkzaamheden in het jaar 1905 en over hetgeen daarmede verband houdt.

Ook in het afgelopen jaar was 's Rijks Munt voortdurend werkzaam, zooals uit de hieronder volgende mededeelingen betreffende elke afdeling zal blijken.

Muntfabriek.

De werkzaamheden der muntfabriek namen op 9 Januari een aanvang met den muntslag van halve guldens. Behalve een stilstand van 12 dagen in het belang der machines geëischt, werd het gansche jaar tot op 23 December doorgewerkt.

Het volgende staatje geeft een overzicht van de afgeleverde hoeveelheden, vergeleken met die van het vorig jaar.

METAAL.	1905.		1904.	
	Aantal stukken.	Waarde.	Aantal stukken.	Waarde.
Goud . . .	87 995	± f 501 571	"	"
Zilver . . .	15 200 000	4 500 000	14 600 000	f 4 200 000
Brons . . .	14 000 000	200 000	14 000 000	200 000
Totaal	29 287 995	f 5 201 571	28 600 000	f 4 400 000

Er werden vervaardigd:

f 1 000 000	aan guldens;
2 000 000	„ halve guldens;
300 000	„ 25-centstukken;
200 000	„ 10-centstukken;
500 000	„ ¼ guldens Ned.-Indië;
500 000	„ 1/10 guldens Ned.-Indië;
100 000	„ bronzen 2½-centstukken;
100 000	„ bronzen centen;

benevens 87 995 dukaten, terwijl een muntslag van f 200 000 aan 2½-centstukken, gelast bij het Koninklijk besluit van 25 November 1905 n°. 40, in voorbereiding werd genomen.

Eenige bijzonderheden omtrent deze aanmuntingen mogen hier volgen.

A. Grove zilveren munt.

Bij Koninklijk besluit van 4 Maart werd de aanmaak gelast van 1 000 000 guldens, waartoe een bedrag van f 1 003 110,90^s aan grove zilveren specie, onttrokken aan de circulatie werd versmolten.

In Maart nog kon geheel het bedrag bij de Nederlandsche Bank worden overgebracht.

De halve guldens zijn aangemaakt op aanvraag van het Departement van Koloniën.

Voor een bedrag van f 1 000 000 werd geslagen ingevolge het Koninklijk besluit van 15 Februari, welke specie in vier zendingen gedurende de maand Maart naar de stoomschepen der Rotterdamsche 'Lloyd en der Maatschappij „Nederland” werd gebracht ter verschepping naar Nederlandsch-Indië.

De specie was vervaardigd uit versmolten grove munt, waarvan voor een bedrag van f 151 500 door het Departement van Koloniën was ingezonden, als zijnde in Nederlandsch-Indië wegens verschillende gebreken aan de circulatie onttrokken. Voor een bedrag van f 856 138,40^s was door de Nederlandsche Bank aan gangbare munt geleverd, zoodat voor f 7638,40^s bij de rekening als verlies moet geboekt worden.

De tweede aanmunting van halve guldens had plaats overeenkomstig het Koninklijk besluit van 30 October en kostte aan daartoe versmolten specie f 1 001 028,25^s.

Behalve een restant zilver van eene vroegere aanmunting ter nominale waarde van f 2814,14 werd hiervoor gebezigd voor f 998 214,11^s aan rijksdaalders van de Nederlandsche Bank ontvangen.

In November en December ging de specie naar Indië. Aan muntloon voor elk dezer aanmuntingen betaalde het Departement van Koloniën f 14 500.

B. Zilveren pasmunt voor Nederland.

De aanmaak dezer specie tot een gezamenlijk bedrag van een half miljoen gulden vond plaats naar aanleiding van de Koninklijke besluiten van 30 Juni en 11 Augustus, waarbij tevens ter beschikking werd gesteld een bedrag aan ingetrokken munt — hoofdzakelijk pasmunt — van f 236 855,32^s en aan gangbare voor f 277 620,43^s.

Hierbij gerekend de kosten tot aankoop van koper tot bijzet bedragende f 1259,69 toont dat deze muntslag aan gebezigd materiaal gekost heeft f 515 735,45.

Van de 25-centstukken werd voor f 185 000 naar de Nederlandsche Bank, voor f 50 000 naar hare bijbank en de rest naar elf betaalmeesters verzonden. De 10-centstukken werden voor f 96 000 naar de Bank, voor f 40 000 naar de bijbank overgebracht, terwijl de andere zakken naar 12 betaalmeesters werden gestuurd.

In Juli was de expeditie hiervan afgelopen.

C. Zilveren pasmunt voor Nederlandsch-Indië.

De aan te munten hoeveelheid van f 500 000 aan ¼ guldens en evenveel aan 1/10 guldens Nederlandsch-Indië, vereischte 9 079,200 K.G. fijn zilver, hetwelk verkregen is door versmelting van 172 000 ¼ guldens en 754 000 1/10 guldens, zijnde uit Nederlandsch-Indië afkomstige ingetrokken specie, en voor een bedrag van f 863 675,25 aan rijksdaalders uit de circulatie. Daar voor f 2496,16 aan koper tot bijzet is uitgegeven, wordt een

bedrag van f 15 428,59 als winst geboekt, ongerekend eene som van f 39 332 welke als muntloon is voldaan.

In Mei zijn de $\frac{1}{4}$ guldens, in September en October de $\frac{1}{10}$ guldens naar Indië verscheept. Het Koninklijk besluit tot aanmaak dagteekent van den 1sten Mei 1905.

D. Bronzen pasmunt voor Nederland.

Het brons voor 10 000 000 stuks centen vervaardigd volgens het Koninklijk besluit van 11 Februari, werd geleverd door de firma BASSE en SELVE, te Altona, voor f 127 per 100 K.G. en op de gewone conditiën.

Bij de aanbesteding voor den aanmaak van f 100 000 aan $2\frac{1}{2}$ centstukken — Koninklijk besluit dd. 28 Juli — was de laagste inschrijver de firma ARON HIRSCH & SOHN te Eberswalde voor f 122,97 per 100 K.G., aan wie dan ook de levering gegund werd.

In de bewerking bleek evenwel dit brons minder geschikt dan dat van BASSE en SELVE.

De hooge prijs van het brons — in 1897 koste de 100 K.G. f 85 — kan verklaard worden uit de rijzing van de kopermarkt.

De nieuwe bronzen specie werd in haar geheel bij de Nederlandsche Bank en hare bijbank overgebracht.

Hierbij worde in herinnering gebracht, dat op bekomen aanschrijving voor f 25 000 aan $2\frac{1}{2}$ centstukken toegezonden door de Nederlandsche Bank, in rolletjes van 40 stuks à f 1 werden verpakt en aan den betaalmeester te Amsterdam afgeleverd.

E. Dukaten.

Ten verzoeke van de Nederlandsch-Indische Escompto-maat-

schappij heeft in Mei een muntslag van dukaten plaats gevonden. Er werd ontvangen 94,503 K.G. fijn goud in 8 baren, waaruit 27 515 dukaten zijn geslagen, tegen betaling van f 865,23⁵ aan muntloon en f 12 voor essaailoon.

In November heeft een muntslag voor rekening der Javasche Bank plaats gehad.

In 18 baren had deze 207,727 K.G. fijn goud toegezonden, waaruit 60 480 dukaten zijn vervaardigd.

Wegens muntloon werd door haar voldaan f 1901,85⁵ en wegens essaailoon f 27.

Fabricage.

De muntfabricage levert dit jaar geen stof tot bijzondere opmerkingen. In het einde van het jaar werden proeven genomen om na te gaan of een sneller gang der pletwerkhuizen van invloed zoude zijn op de hoedanigheid der gefabriceerde muntplaatjes. Uit deze proeven bleek, dat zonder bezwaar het pletten en doorsnijden met aanmerkelijk grootere snelheid kan geschieden.

De in de verschillende werkplaatsen verwerkte hoeveelheden blijken uit de volgende staten, waarbij ook vermeld wordt hetgeen in de muntfabriek voor de medaillefabriek is gereedgemaakt.

Smelthuis.

A. Zilver.

I. Voor de muntfabriek.

Versmolten.	Voor 1ste aanmun- ting $\frac{1}{2}$ guldens. K.G.	Voor guldens. K.G.	Voor $\frac{1}{4}$ guldens N.-I. K.G.	Voor 25-cent- stukken. K.G.	Voor 10-cent- stukken. K.G.	Voor $\frac{1}{10}$ gulden N.-I. K.G.	Voor 2de aanmun- ting $\frac{1}{2}$ guldens. K.G.	Totaal.
Baren enz.	1 045,118	1 348,267	763,762	198,131	448,735	1 257,622	628,947	a) 5 953,647
Muntspecie	13 771,332	8 203,858	3 884,964	3 528,803	1 839,601	4 279,274	11 607,216	47 115,048
Cisailles	26,064	37 999	65,896	59,197	32,807	57 773	52,103	b) 371,773
Schroot	6 146,000	10 905,730	7 870,042	4 196,209	3 988,087	7 235,378	9 109,001	c) 49 909,362
Koper.	3,333	1 472,890	961,770	419,957	1 382,078	.	d) 4 244,888
Totaal	20 988,514	20 499,187	14 057,554	8 944,110	6 729,187	14 212,125	21 397,267	107 594,718

a) Hieronder begrepen 263,065 K.G. aan restanten van baren versmolten.

b) " " 39,934 " " " " cisailles "

c) " " 458,915 " " " " schroot "

d) " " 4,860 " " " " koper "

II. Voor de medaillefabriek.

Versmolten.	K.G.	Aanmerkingen.
Baren enz.	57,377	
Schroot	33,041	
Koper	0,767	
Totaal	91,185	

I. Voor de muntfabriek 107 594,718 K.G.

II. " " medaillefabriek 91,185 "

Totaal 107 685,903 K.G.

B. Goud.

Versmolten.	Voor 1ste aan- muntung dukaten. K.G.	Voor 2de aan- muntung dukaten. K.G.	Voor medaille- metaal. K.G.	Totaal. K.G.
Baren, enz.	106,499 ⁵	220,355 ⁰	5,088 ⁴	331,942 ⁹
Schroot	114,131 ⁴	255,411 ⁶	2,211 ⁰	1) 372,991 ⁸
Cisailles	1,397 ⁴	4,034 ²	0,223 ⁶	5,655 ²
Koper.	1,364 ¹	2,956 ⁹	0,048 ⁴	4,369 ⁴
Totaal	223,392 ⁴	482,757 ⁷	7,571 ⁴	714,959 ⁸

1) Onder dit gewicht is begrepen 1,237⁸ K.G. aan restanten van schroot versmolten.

Uit bovenstaande tabellen blijkt, dat noodig was voor de fabricage van:

	± 201 K.G. tinnen.
100 K.G. guldens	
100 „ 1/2 guldens 1ste aanmunting	196 „
100 „ 1/2 „ 2de „ a)	193 „
100 „ 1/4 „ N.-I.	219 „
100 „ 25-centstukken	206 „
100 „ 1/10 guldens N.-I.	226 „
100 „ 10-centstukken	224 „
100 „ 1-centstukken	156 „
100 „ 2 1/2-centstukken b)	154 „
100 „ dukaten 1ste aanmunting	228 „
100 „ „ 2de „	226 „

a) Hierbij is rekening gehouden met 989 410 K.G. goede platen, die eerst in 1906 gemunt worden.

b) Hierbij is rekening gehouden met 385,367 K.G. goede platen, die eerst in 1906 gemunt worden.

Het gunstige resultaat, dat verkregen is bij de guldens-aanmunting, in vergelijking met het vorige jaar (toen voor 100 K.G. 213 K.G. tinnen noodig was), is waarschijnlijk hieraan toe te schrijven, dat de tinnen vóór den laatsten pletgang, in vierkante pannen zijn gerold, zoodat ze gelijkmatiger gegloeid werden dan vroeger, toen de tinnen in de lengte op de pannen werden uitgestrekt en op deze wijze werden gegloeid.

Bij den laatsten pletgang en in de trekbank werden de tinnen daardoor gelijkmatiger van dikte, zoodat de weegzaal een hooger percentage kon afleveren.

De volgende tabel geeft een overzicht van het gewicht aan tinnen, dat vereischt wordt voor den aanmaak van 100 K.G. muntspeciën gedurende de jaren der regie.

IN.	Kilogram tinnen.			
	1902.	1903.	1904.	1905.
Rijksdaalders	200,9			
Guldens			213	201
1/2 guldens 1ste aanmunting.			194	196
1/2 „ 2de „				193
1/4 guldens N.-I.		215	204	219
25-centstukken	205,1	213	200	206
1/10 guldens N.-I.		204	216	226
10-centstukken		208	203	224
1-centstukken	165		157	156
2 1/2-centstukken		153	154	154
Dukaten 1ste aanmunting .		238		228
„ 2de „				226

Stempel- en medaille-fabriek.

A. Muntstempels.

Door de zeer bekrompen en gebrekkige inrichting der stempel-fabriek heeft het veel moeite gekost om dit jaar te voldoen aan de groote eischen, die haar, zoowel voor de muntstempels als voor de waarborg-, ijk- en andere stempels werden gesteld.

Het is met veel inspanning echter gelukt aan die eischen te voldoen en de munt voortdurend van de noodige stempels te voorzien.

Behalve de noodige poinçonnen en matrijzen werden voor den muntslag de volgende dienststempels afgeleverd en verbruikt.

Stuks.		Afgeleverd.	Verbruikt.		
			Totaal.	Per 100 000 stuks.	
1 000 000	guldens	voorzijde	70	78	7,8
		tegenzijde	82	77	7,7
4 000 000	1/2 guldens	voorzijde	105	116	2,9
		tegenzijde	133	118	2,95
1 200 000	25-centstukken	voorzijde	60	52	4,33
		tegenzijde	104	98	8,2
2 000 000	10-centstukken	voorzijde		73	3,65
		tegenzijde	82	82	4,1
2 000 000	1/4 guldens N.-I.	voorzijde	103	92	4,6
		tegenzijde	92	91	4,55
5 000 000	1/10 guldens N.-I.	voorzijde	262	246	4,92
		tegenzijde	322	328	6,56
4 000 000	2 1/2-centstukken	voorzijde	105	71	1,8
		tegenzijde	134	92	2,3
10 000 000	centen	voorzijde	175	132	1,32
		tegenzijde	265	259	2,59
88 000	dukaten	voorzijde	15	12	13,6
		tegenzijde	10	23	26,1

Verslagen betreffende de muntwerkzaamheden over het jaar 1905.

Het stempelerbruik was, vergeleken met vorige jaren, ongunstig, hetgeen toe te schrijven is aan de levering van staal van onvoldoende kwaliteit door den gewonen leverancier.

Met verschillende andere staalsoorten werden daarom proeven genomen, welke echter nog tot geen bevredigende resultaten voerden.

B. Medaillestempels en medailles.

Nieuwe medaillestempels zijn in het afgelopen jaar niet vervaardigd. Alleen heeft het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid eene wijziging verzocht in het opschrift der bestaande stempels voor de vervaardiging van medailles ten behoeve van scheepsgezagvoerders, naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 30 Januari 1905 n°. 29.

Toch hebben de stempelsnijders een belangrijk werk onder handen genomen; het vraagstuk namelijk of van oude zeer waardevolle stempels, waarmede geen afslagen meer gemaakt kunnen worden, bruikbare dienststempels zijn te verkrijgen. Het laat zich aanzien, dat in een volgend verslag daarover gunstige mededeelingen kunnen gedaan worden.

Aan medailles zijn in 1905 afgeleverd:

Ten behoeve van:	Gouden.	Zilveren.	Bronzen.
H. M. de Koningin	2	48	24
H. M. de Koningin-Moeder	2	50	15
Het Departement van:			
Binnenlandsche Zaken	3	50	130
Koloniën	"	300	1367
Marine	46	151	522
Oorlog	50	700	250
Waterstaat, Handel en Nijverheid	1	4	
Eenige gemeentebesturen	1	13	
Verskillende vereenigingen en particulieren	34	266	96
Gevende een totaal van	139	1582	2404

Onder deze getallen zijn begrepen 12 gouden en 60 zilveren muntafslagen, als medailles bewerkt.

Deze medailles brachten op:

aan edel metaal	f 7 873,72 ^s
aan slagloon enz.	5 448,00
aan nieuwe stempels	966,00

Totaal f 14 287,72^s

De prijs voor het zilver in de medailles bedroeg f 60 per K.G.

C. Stempels voor den waarborg der gouden en zilveren werken, ijkstempels en zegelstempels.

Voor den waarborg werden afgeleverd 2957 stempels met een opbrengst van f 1478,50.

Handelingen der Staten-Generaal. Bijlagen. 1905—1906.

Het groot aantal stempels werd voor een belangrijk deel veroorzaakt door de invoering van nieuwe merken ter vervanging der bestaande; 1°. van inlandsche werken voor ongewaarborgd gehalte en 2°. voor buitenlandsche werken. Daar het desbetreffend Koninklijk besluit van 16 September 1905 (*Staatsblad* n°. 271) bepaalde dat de nieuwe stempels van af 1 Januari 1906 moesten gebezigd worden, was daarvan een belangrijke voorraad te vervaardigen vóór dien datum. Daarenboven werden verschillende poinçonnen van waarborgstempels, die door het langdurig gebruik onbruikbaar waren geworden, hersteld en gedeeltelijk gewijzigd.

Ook de voorbereidende werkzaamheden veroorzaakten aan de stempelsnijders veel moeite.

De in 1904 buiten dienst gestelde stempels ten getale van 1661 werden in Februari onbruikbaar gemaakt.

Ijkstempels werden vervaardigd:

voor Nederland	251 stuks;
„ Ned.-Indië	108 „
„ Paramaribo	13 „

Zegelstempels werden ten getale van 5 voor het bestuur der registratie en domeinen aangemaakt.

Poststempelabriek.

De poststempelfabriek heeft in het afgelopen jaar voor het eerst ten behoeve van Nederlandsch-Indië geleverd. De aanvraag daarvoor was zoo veel omvattend, dat slechts een gedeelte kon gereed komen en eene uitbreiding der localiteit onvermijdelijk bleek, te meer omdat een nieuw soort stempels (typerader) door het hoofdbestuur voor Nederland gewenscht werd, waartoe een fraisbank moest worden aangeschaft. Deze machine werd aangekocht bij de firma REINECKER te Chemnitz voor f 1610, doch te laat ontvangen om in 1905 te bezigen.

Hoewel een en ander extra bezigheid verschaften konden toch worden afgeleverd:

a. voor Nederland:

1 112 stempels;
19 177 karakters.

b. voor Nederlandsch-Indië:

225 stempels;
4 753 karakters.

Met inbegrip van dozen enz. werd hiervoor in rekening gebracht:

f 7 872,50 aan het hoofdbestuur der posten in Nederland.
f 2 174,45 aan het Departement van Koloniën.

Gebouwen en werktuigen.

De gebouwen van 's Rijks Munt bevinden zich, het is reeds herhaaldelijk door mij gezegd, in zeer slechten staat en zeer zeker zullen er belangrijke bedragen mede gemoeid zijn om hen weder in behoorlijken toestand te brengen.

Daarenboven doet zich bij den zeer ingespannen arbeid der laatste jaren meer en meer gebrek aan ruimte gevoelen.

Naar mijne meening zoude het daarom geen aanbeveling verdienen om door kostbare herstelling deze onvoldoende en voor de contróle zeer onpractische gebouwen weder in goeden staat te brengen.

Veeleer verdient het overweging of het niet meer op den weg ligt om tot den bouw van eene geheele nieuwe munt over te gaan en het zeer waardevolle terrein, waarop zij nu is gevestigd te verkoopen.

's Rijks Munt levert jaarlijks eene vrij belangrijke bate, die nog meer in het oog zal springen, wanneer het bedrijf commercieel gevoerd wordt; er kan dus m. i. geen bezwaar bestaan om gelden* voor eene betere huisvesting, welke gelegenheid zal geven tot goedkooper exploitatie, te bestemmen.

In den loop van 1905 werden verschillende nieuwe werktuigen aangeschaft. In de eerste plaats werd door de firma W. C. OLLAND te dezer stede weder eene automatische weeg-

machine geleverd. Er zijn nu een vijftal dezer werktuigen, waarvan vier van Hollandsch fabrikaat, in gebruik.

De herstelwerkplaats werd uitgebreid door den aankoop van eene slijpbank tot het slijpen der walzen en van eene zaagmachine.

In de poststempelfabriek werd eene fraisbank en eene snelboormachine opgesteld voor de vervaardiging van het nieuwe type van poststempels.

Gedurende den stilstand der Munt in December onderging de pletterij eene belangrijke herstelling, om haar in staat te stellen aan de groote eischen voor het volgend dienstjaar te voldoen.

Het was toch noodig met het oog op de door Uwe Excellentie opgegeven muntslagen de capaciteit der pletterij met circa 15 pct. te vergrooten. Om deze vermeerdering te bereiken, werd het slagental der stoommachine vermeerderd en daardoor de pletterij met hare verschillende werktuigen grootere snelheid gegeven; om dit straffeloos te kunnen doen, was het noodig alle assen, kamwielen en metalen vooraf in volkomen goeden staat te brengen.

Het onderhoud der gebouwen vereischte dit jaar het zeer aanmerkelijke bedrag van f 4769.

Onder dit cijfer is begrepen het inrichten van een lokaal, eertijds bureau van den voorzitter van het Muntcollege, tot atelier voor de graveurs der poststempelfabriek en het maken der fundeeringen voor de nieuwe werktuigen.

Als onder een zoo groot personeel steeds zal voorkomen,

hadden er eenige veranderingen plaats. In het bijzonder dient echter vermeld te worden het heengaan van 's Rijks stempelsnijder J. PH. H. MENGER, die wegens gezondheidsredenen eervol ontslag aanvroeg. Hoewel nog niet den 65jarigen leeftijd bereikt hebbende, was hij omstreeks 45 jaar aan 's Rijks Munt verbonden geweest.

In de vacature door zijn uittreden ontstaan zal voorloopig niet worden voorzien.

Ter vervanging van den mechanicus der muntfabriek, T. KOOLHAAS, die bij de generale contrôle geplaatst werd, werd M. BAKKER als zoodanig aangesteld.

Twaalf malen werden aangiften gedaan ingevolge voorschrift der Ongevallenwet.

Gelukkig had geen dier ongevallen een ernstig verloop.

Met erkentelijkheid wordt vermeld het tot stand komen van het Koninklijk besluit van 6 Juli n°. 66, waarbij het maximum uurloon verhoogd en gebracht werd op 24 cent voor het personeel der herstelwerkplaats en medaillefabriek en op 23 cent voor de overige werklieden en tevens voor de leerlingen het maximum op 15 cent werd gesteld.

Als gevolg van dit Koninklijk besluit werden in den loop van dit jaar de loonen van alle losse werklieden der muntfabriek met f 0,02 per uur verhoogd.

De Muntmeester,

VAN DEN WALL BAKE.